

ברוך שמייה

נתיבי-עם, קל"ד ורפ"ב

בנתיבי-עם, סימן קל"ד, סעיף ב';: "וקודם שמוציאים הספר תורה מן ההיכל אומרים בשבתות וימים טובים "ברוך שמייה..." וכן במנחה של שבת, אבל לא אומרים אותו בחול, כפשט לשון הזהר". זה לשון הזהר הקדוש:

"אמר ר' שמעון כד מפקין ספר תורה בצבורא למקרא ביה. מתפתחין תרעי שמייא דרחמין ומעורר את האהבה לעילא ואבעי ליה לבר נש למימר הכי: 'ברוך שמייה דמארי עלמא...' (כמו שמופיע בכל הסיפורים שלנו). ואסיר למקרא בספרא דאורייתא בר חד בלחוד וכלא צייתין ושתקין בגין דישמעון מלין מפומיה, כאילו קבילו ליה ההיא שעתא מטורא דסיני." (הזהר, שמות ויקהל).

בנתיבי-עם, סימן רפ"ב, סעיף א': "המגן אברהם כתב משם האר"י ז"ל, די ש לומר ברוך שמייה בשבת, בפתיחת ארון הקודש וכן הדין ביום טוב. ונסתפקנו ביום טוב שאומרים כמה תפלות בפתיחת ההיכל הן מהאר"י ז"ל והן ממרן החיד"א ז"ל. איזה מהן יש לו זכות קדימה?"

"בטורקיה נהגו להקדים הברוך שמייה, דתדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם. וגם שהוא נתקן קודם בזמן. וכן במחזורים אהלי יעקב סידר כן. ובירושלים נהגו לומר הברוך שמייה, בסוף כל התפלות, וכן סודר ברוב המחזורים, שהרי לשון הזהר הקדוש הכי משמע "כד מפקין הספר תורה בצבורא, איבעי לומר." דהיינו בעת הוצאת ספר התורה מארון הקודש" ומוסיף להתייחס אל עדת התימנים: "ואצל אחינו התימנים נהוג לאומרו אחר שמוציאים הספר תורה מן ההיכל ולא בהיותו תוך הארון". בתוכן העניינים של נתיבי עם אומרים ברוך שמייה בפתיחת ארון הקודש, לאחר כל ה"יהי רצון". בסידור התפלה על שם הרב מרדכי אליהו, מסודרת אמירת ברוך שמייה בעת הפתיחה ואחר כך מוסיפים את הברכות המקובלות בקהלות, ברכת המדינה, ברכת החיילים, ברכות הרפואה לחולי הקהלה, ברכות השנה של היחידים שתרמו תרומה שנתית. ואין על פי הגירסה הזו לתת תוקף לספק שהחזן קורא את כל אלה מתוך הספר תורה המונח פתוח בתוך הארון הפתוח.

בלימוד הפוסקים עולות מספר הארות. למשל: שאחינו האשכנזים שעלו ארצה מאירופה בקשו לאמץ בארץ את מנהגם (מחוץ לארץ) שלא לומר ברוך שמייה

בהוצאת ספר התורה. וזה נשפט כתמוה וראשי העדה בארץ מנעו מהם לעשות זאת. אמנם נקבע שאין למחות, כי אין הענין מעיקרי ההלכה, אבל בהחלט זה נתפס כלאו שפיר עבדי. ואינו נכון. (הרב אלישיב).

אי האמירה שנהגה בחוץ לארץ הסתמכה על פוסקים חשובים, שלחמו באודים עשנים של תנועת השבתאות, אשר מצאו שם רמזים לחיזוק תעלוליהם. (הנודע ביהודה). הוצבע על לפחות שתי קושיות במלל שלהברכה הזו. (א) "ולא על בר אלהין סמיכנא" ו-(ב) הקידה שסוגדים בעת אמירת המלים "דסגידנא קמיה...".

(1) ילקוט יוסף ופוסקים רבים אחרים : אין חוששין בזה שאומרים ולא על

בר אלהין סמיכנא, שהכוונה היא למלאכים. והמנהג בארץ ישראל לומר בריך שמיא, בעוד הספר תורה פתוח, בהיכל הקודש, לפני שעומדים להוציאו מן ההיכל.

(2) המלאכים נקראים בני אלהים על דרך ההשאלה, כינוי למלאכים.

ואמנם ישנה גם גירסה אחרת האומרת: ולא על מלאכיא עילאי סמיכנא. נוסח כזה נמצא באחד הסידורים האשכנזים העתיקים, שכנראה היה נתון ללחצים של הנוצרים, שכפו כידוע ויכוחים קשים על חכמי ישראל בארצות הדיכוי של גולת אשכנז.

(ב) בעל כף החיים מערער על המנהג לקוד בעת אמירת "דסגידנא קמיה". והוא מסתמך על כך שאין להשתחוות ולכרוע אלא לפי תקנת חז"ל ומחריף את גישתו בקבעו, שמי שנוהג אחרת הוא מגונה. "ילקוט יוסף" גורס את ההיפך הגמור בקובעו שמי שאינו קד בעת אומרו "דסגידנא" מצהיר הצהרה שקרית. ומנהג ישראל תורה היא. כמו שנהוג לקוד בעת שאומרים "ואנחנו משתחוים לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא", שהאמירה תהיה זהה להרגשה ולמעמד.

אגב, מצאו סימנים לכך שיהודי טורקיה אף תרגמו את הברוך שמיא ללאדינו ובשפה זו נאמרה הברכה. מחווה המצביעה על חיבה והוקרה, שרחשו בני הקהלה לברכה הזו ולסגולות ולבקשות המשובצים בה.

נזכה כולנו לברכות ולאיחולים של חודש אדר, המלא שמחה וגילה.

אהוד